

Goodbye kozmosz

Drégely Imre és Deim Balázs:
Hétköznapi galaxisok

POMPÉRY ZSÓFIA

Collegium Hungaricum, Berlin, 2019. X. 25. – XI. 21.

Rövid utazásra indulunk Drégely Imre és Deim Balázs galaxisaiban. „Ötven évvel ezelőtt lépett az első ember a Holdra. Mai napig meghatározzák az akkor készült felvételek a világúrról alkotott elképzeléseinket. Drégely Imre és Deim Balázs reflektálnak erre a tapasztalatra, valamint önképünkre, mint akik meghódítottuk

a világúrt” – ez olvasható a programajánlóban. Betekintést nyerünk tehát két művész munkájába, akik két különböző generációhoz tartoznak, de a legtökéletesebben kiegészítik egymást első közös küldetésükön. És mindeközben játszva kitapogatjuk a galaxisok, a fizikai jelenségek és a fantázia birodalma közötti határokat.

Holdak, bolygók, üstökösök, csillagképek, rakéták és űrszondák között állunk, amelyek a modern csillagászat iránti lelkesedésnek köszönhetik létüket. Az első emberrel végrehajtott űrutazás hatalmas lelkesedés váltott ki. Beköszöntött az „úrkorszak”, mondták akkoriban. Jurij Gagarin és Valentyina Tyereskova, a két „szovjet égi testvér” személyesítette meg ezt a korszakot, és ekként rögvést többszörösen is a győzelem szimbólumává váltak. Ők testesítették meg a technika diadalát a természet felett, a Szovjetunió diadalát az USA felett és végül a szocializmus felsőbbrendűségét, úgy általában. Elkezdődött a versenytetés a világmindenségért.

1969. július 20-án – egyébként épp három héttel Woodstock előtt – megbabonázva ült az egész világ a rádió- és televíziókészülékek előtt, hogy részesei legyenek annak, ahogy egy amerikai űrhajós óvatosan tapogatózva a Hold felszínére lép. „Kis lépés egy embernek, de nagy ugrás az emberiségnek” – mondta Neil Armstrong, és a gyerekek mindkét politikai táborban arról álmodoztak, hogy bálványaikhoz hasonlóan egyszer eljuthassanak a világűrbe. (Egy külön tanulmány témája lehetne, hogyan rendezték be a tévéstudiókat, mely képeket stilizálták ikonikussá és ismételték folyamatosan, miként vontak dicsfényt az űrutazás során elért eredmények köré, és hogyan szivárgott be ez a mediális képözön az osztálytermekbe.) A gyerekek mindenesetre rakétákat barkácsoltak, űrszondákat festettek, és a politikai tábornak megfelelően asztronautának vagy kozmonautának öltöztek farsangkor. És Sigmund Jähnnel – aki pont negyven évvel ezelőtt emelkedett a világűrbe elsőnek németként, és aki néhány hónappal ezelőtt hunyt el – az NDK is megkapta végre saját hőstét, az Ércheység „Space Jesus”-át. Jähnt ábrázoló kozmonauta képeslapokat nyomtattak, iskolákat, óvodákat, utcákat és brigádokat neveztek el róla, Jähnn Múzeumot nyitottak, Jähnn Ifjúsági Űrközpontot építettek az úttörő délutáni foglalkoztatásához, és milliós nagyságrendben ragasztottak levelekre Jähnn-bélyegeket. Mindenhol ott volt az első és egyetlen NDK-s kozmonauta.

© Deim Balázs

DEIM BALÁZS: *Globe (Space)*, 2017, giclée-print, 60x60 cm

Micsoda heroikus korszak!

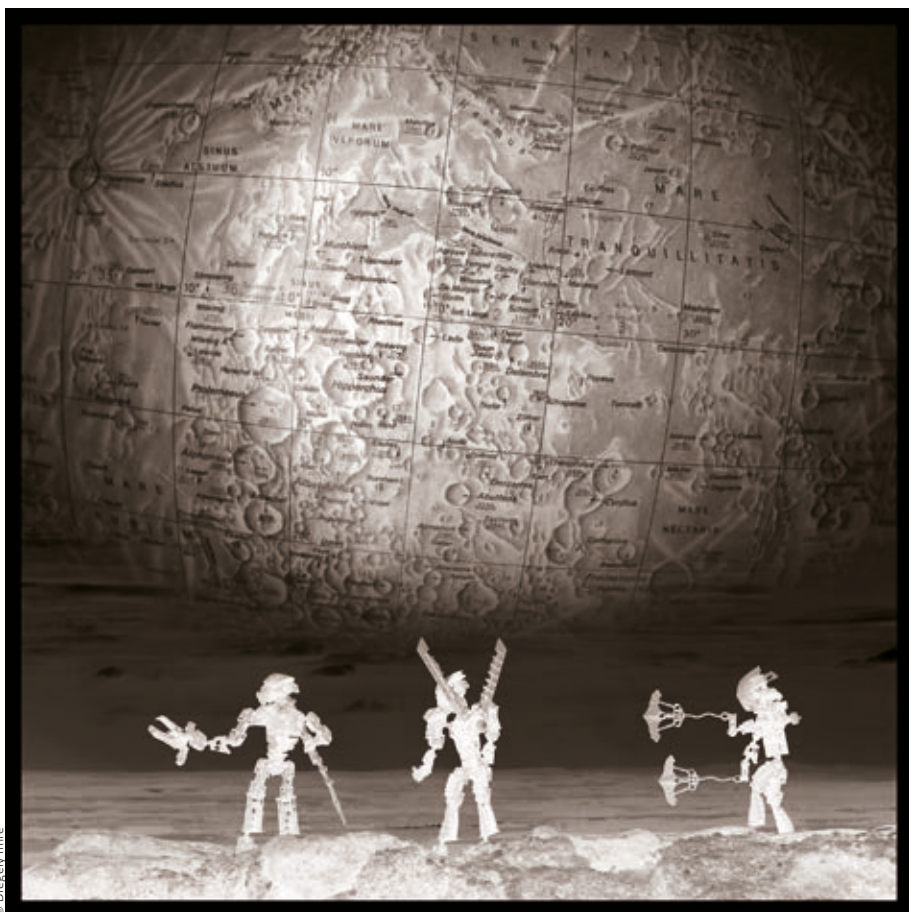
Ötven évvel ezelőtt hatalmas lépésnek számított egyetlen lépést tenni a Holdon. Negyven évvel ezelőtt indult útjára az első német a világűrbe. De aztán – és ez ismét egy jubileum – harminc évvel ezelőtt eljött a rendszerváltás, és a fallal együtt eltűnt minden kozmikus hős (amint azt a *Goodbye Lenin* című film is nagyszerűen bemutatja). Ma úrturizmusról beszélünk. A hétköznapiok banalitása és közömbössége közepette hadd tegyem fel a kérdést: hány műhold kering a Föld körül az internetes kapcsolatok fenntartása érdekében? Időközben a legtöbb iskolában megszüntették az asztronómia tantárgyat, és a „fiatal kozmonauták munkaközössége” elnevezés meglehetősen idejétmúltnak hangzik. Az űrhajómászóka Deim Balázs fényképén ma már nem felel meg az érvényes EU-szabványnak. Kihullott az időből. A hősi halált halt kozmonauták emlékére állított szobrot lassan körbenövi a gyom, az alumíniumrakétát pedig céltáblának használják.

Ezalatt ketten mindmáig továbbra is játszanak – és tökélyre viszik a játékok

Drégely Imre és Deim Balázs saját „hétköznapi galaxisokat” épít fel. Miközben az összeesküvéselmélet-hívők a holdra szállás fényképfelvételeit Stanley Kubrick rendezésének tartják, itt ténylegesen felvetődik a kérdés, hihetünk-e a fényképeknek, a látszat csal-e, vagy a csel maga fénylik fel? Talán saját kollektív emlékezetünk is megcsal minket, és nem is Armstrong nyomairól van szó a Holdon, hanem a művész lábnyomairól lisztben és hamuban.

Kérem, ne aggódjanak! Bizony itt minden olyan, amilyen, de semmi sem az, aminek látszik.

Nézzük például Drégely Imre 1981-es *Zodiákus* című diplomamunkáját. A fényképek alapja egy 17. századi csillagatlasz. Az egykori rézmetsző nagy részletességgel illusztrálta a bolygókonstellációkat, képmezőkre bontva őket. Ezt a rasztert vette alapul Drégely, és valósította meg fotografikus kollázsként. Mindegyik motívumnál 16 polaroid kép ad ki egy térképészeti módon elrendezett csillagképet. Valójában az oroszán képét 16 különálló csendéletből négyzetről négyzetre konstruálta meg: foto-mapping egy állatkerti bengáli macskából, egy természettudományi múzeum kitömött oroszánjából, egy kőből faragott oroszános kút darabja a budai várban, egy ajtókopogtató, a barátnő hátának részlete... Tizenhat különféle dimenziójú világ ily módon egy új egészévé olvad össze. Szükségtelen elmondani, milyen aprólékos és pontos munkát igényel az analóg eljárásnál a megvilágítás és az arányok olyan pontos egyeztetése, hogy az egész egyetlen egységes képpé álljon össze.

© Drégely Imre

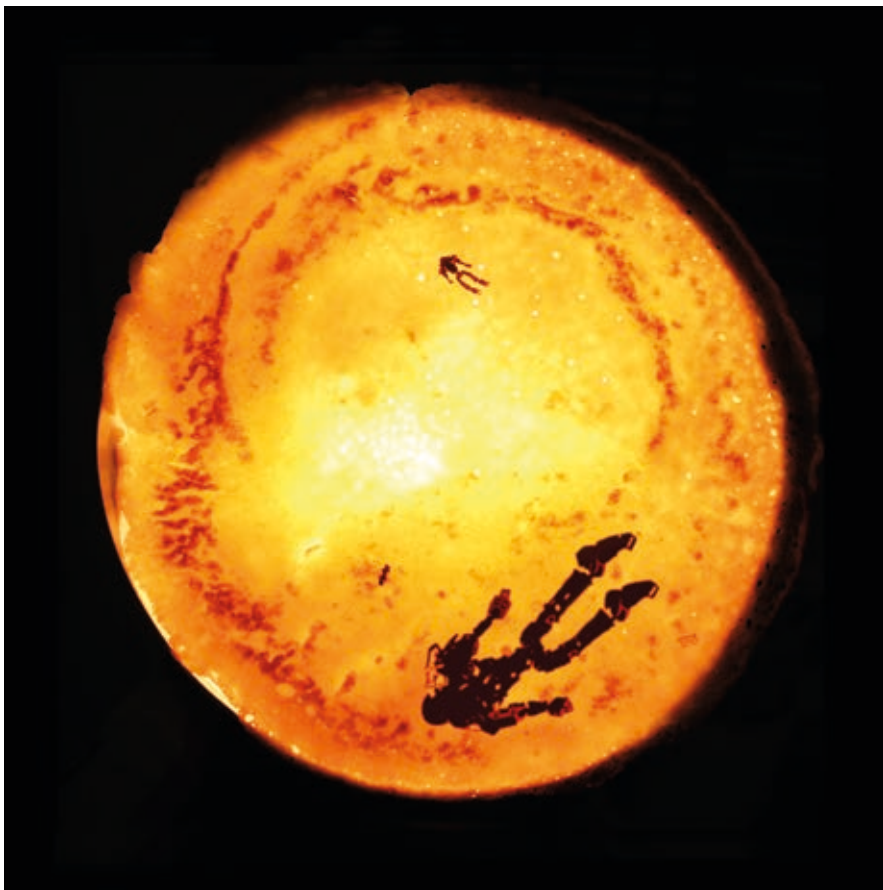
DRÉGELY IMRE: *Apollo 11 (Holdudvar)*, 2019, c-print ponyván, 140×140 cm

© Deim Balázs

DEIM BALÁZS: *Step (Space)*, 2017, c-print ponyván, 200×200 cm

© Drégely Imre

DRÉGELY IMRE: *Nap (Holdudvar)*, 2019, c-print ponyván, 140×140 cm

„Összeállítani, összeépíteni, összebarkácsolni” – ezek egyébként egészen találó kifejezések ehhez a kiállításához. Ahogy legókockákból a gyerekek egész fantáziavilágokat tudnak teremteni, itt két művész építi saját csillagközi világát, úgy fényképeznek naprendszereket, mintha pingponglabdák, lámpaernyők vagy hanglemezek volnának. Vagy éppen fordítva történt? Ezeknél a „hétköznapi gondolatkísérleteknél”, ahogy Drégely Imre nevezi őket, egymásba csúsznak a mikroszkopikus és makroszkopikus perspektívák. De a végén mégis leleplezi magát a kép a mélységélesség vagy a zseniálisan megkonstruált hibák által.

Ezek a „hétköznapi gondolatkísérletek” keresztülvonulnak az egész kiállításon, amely az ambrotípiától a zselatinosezüst-nagyításon át az analóg és digitális nyomatokig sok különféle fototechnikai eljárást is magában foglal. (Ha már a technikáról beszélünk, az is megérne egy tanulmányt, milyen hatással volt az úrutazás a hétköznapi életben használt fototechnika fejlődésére. Sigmund Jähn mesélte, hogy némi nehézséget okozott számára kezdetben a súlytalanság. Egy elővigyázatlan pillanatban a fényképezőgépe megtáltosodott, és tovalebent. „És már oda is volt a cucc.”)

Globe a címe Deim Balázs egyik fényképének, amely egy világító földgömböt mutat. Némelyikünket emlékeztetheti a gyerekkorára, amikor tán épp egy ilyen világító glóbusz alakú lámpa borította megnyugtató fénybe éjjel a gyerekszobát. A hosszú expozíciós idő, amellyel a gömb felvétele készült, minden földrészt, országot, politikai határt, fővárost eltüntetett. A fény kitörölte az általunk belakható terület minden politikai értékelését és jelölését. Ami megmarad, az a vakítóan fehér, világos és ártatlanul tiszta égítést, amely hívogatóan fordul felénk, hogy újraalkossuk saját bolygónkat.

Drégely Imre az új év első pillanatát rögzítette a *Budapest éjszaka* című sorozatban 2000-ben. Akkoriban meteoritok gyorsaságával csapódtak be Keleten a nyugati cégek, mint például a STRABAG építőipari vállalkozás. Drégely fényképén egy konténerük tündököl a sötétségben. Mi az, ami ma beragyogja reményeinket?

© Deim Balázs

DEIM BALÁZS: *Robonaut (Space)*, 2019, giclée-print, 60×60 cm